

Służba opieki nad dziećmi – dla dobra dziecka

W Norwegii odpowiedzialność za opiekę nad dziećmi i ich wychowanie spoczywa przede wszystkim na rodzicach. Jednakże w niektórych przypadkach rodzice mogą potrzebować pomocy dla zapewnienia swojemu dziecku właściwej opieki. Rodzice mogą potrzebować pomocy w krótszych lub dłuższych okresach, ponieważ sami znajdują się w trudnej sytuacji życiowej. Mogą oni sami nie być w stanie zapewnić dziecku takiej opieki i bezpieczeństwa, jakich dziecko potrzebuje. W takiej sytuacji służba opieki nad dziećmi jest odpowiedzialna za okazanie im pomocy.

"Rozmawialiś my o tym, że może powinniś my skontaktować się ze służbą opieki nad dziećmi, ale czuliś my się bezradni i bezbronni".

Od czasu do czasu słyszymy takie wypowiedzi. Możliwe, że jako matka lub ojciec boisz się skontaktować się ze służbą opieki nad dziećmi. Jako krewny, sąsiad, nauczyciel lub temu podobne możesz być niepewny i bać się mieszać się do sprawy, jak również możesz obawiać się osobistych nieprzyjemności, na jakie może Cię narazić złożenie meldunku do służby opieki nad dziećmi. W rezultacie, wiele dzieci i ich rodziców nie otrzymuje pomocy i wsparcia, których potrzebują i które im się należą zgodnie z prawem.

Jeżeli masz wątpliwości, powinieneś przeto skontaktować się ze służbą opieki nad dziećmi. Służba opieki nad dziećmi ma w pierwszym rzędzie za zadanie udzielać pomocy w domu rodzinnym, tak aby dzieci i rodzice nadal mogli żyć razem. Można byłoby uniknąć wielu przypadków przejęcia opieki, gdyby sami rodzice, lub inne osoby skontaktowały się wcześniej ze służbą opieki nad dziećmi.

Niniejsza broszura ma służyć jako krótkie wprowadzenie w to, czym jest służba opieki nad dziećmi i co może ona uczynić dla dobra dziecka.

Czym jest służba opieki nad dziećmi?

Służba opieki nad dziećmi ma stanowić gwarancję, że wszystkie dzieci i młodzież będą miały zapewnioną opiekę, bezpieczeństwo i możliwości rozwoju. Opis odpowiedzialności i zadań służby opieki nad dziećmi znajdujemy w Ustawie o służbie opieki nad dziećmi (Ustawie z dnia 17 czerwca 1992 nr. 100). Służba opieki nad dziećmi w gminie jest odpowiedzialna za wykonywanie zadań w zakresie opieki nad dziećmi. Specjalnym zadaniem służby opieki nad dziećmi jest zaopiekowanie się najbardziej zagrożonymi dziećmi. Służba ta ma chronić dzieci przed brakiem opieki i przeciwdziałać narażaniu dzieci na cierpienia fizyczne i psychiczne. Jeżeli służba opieki nad dziećmi dowie się o takich zjawiskach, ma ona prawnie ustanowiony obowiązek natychmiast zbadać sytuację i samopoczucie dziecka, oraz w razie potrzeby podjąć odpowiednie kroki. Zgodnie z obowiązującym prawem, służba opieki nad dziećmi ma obowiązek jak najszybciej zbadać meldunek i w razie potrzeby przeprowadzić bliższe badanie sytuacji najpóźniej w przeciągu 3 miesięcy. Jeżeli zajdzie potrzeba zastosowania

konkretnych działań, należy to uczynić najpóźniej w 6 tygodni po zakończeniu badania. Ze względu na to, że prawodawcy uważają za ważne, aby dzieci otrzymały pomoc na czas, możliwe jest nałożenie kary pieniężnej na władze gminy, jeżeli terminy te nie będą przestrzegane.

Praca służby opieki nad dziećmi jest kombinacją wsparcia i kontroli. Służba ta ma udzielać pomocy i wsparcia, tak aby dom rodzinny mógł podolać swojej odpowiedzialności jako wychowawcy, ale służba ta ma również obowiązek interweniować, jeżeli nie odnosi to zamierzonego skutku.

Na służbie opieki nad dziećmi spoczywa główną odpowiedzialność za dzieci, którym dzieje się krzywda. Nie oznacza to, że służba opieki nad dziećmi ma samotnie podolać temu zadaniu. Inne organy władz publicznych i specjaliści również są odpowiedzialni za to, aby dzieci i rodziny potrzebujące pomocy mogły otrzymać pomoc. Również osoby prywatne ponoszą odpowiedzialność w tym zakresie. Nie jest to odpowiedzialność prawna, ale spoczywająca na nas wszystkich odpowiedzialność moralna za naszych bliźnich, a zwłaszcza za dzieci.

Zgłaszanie spraw do służby opieki nad dziećmi

Wiele spraw dotyczących opieki nad dziećmi zaczyna się od tego, że rodzice sami kontaktują się ze służbą opieki nad dziećmi. Jednakże służba opieki nad dziećmi otrzymuje także wiele zgłoszeń ze strony pracowników służb publicznych, sąsiadów, rodzin i innych osób zaniepokojonych sytuacją dziecka. Wszystkie meldunki zostaną rozpatrzone i jeżeli istnieją podstawy do tego, zostaną one zbadane bliżej. Rodzina, której to dotyczy, zostanie zawiadomiona o tym, że służba opieki nad dziećmi pracuje nad sprawą i w miarę możliwości podejmowane są próby nawiązania współpracy.

Osoby prywatne mogą zgłaszać sprawy do służby opieki nad dziećmi anonimowo. Oznacza to, że zawiadamiają one służbę opieki nad dziećmi o tym, że są zaniepokojone sytuacją dziecka, ale pragną aby ich tożsamość została zachowana w tajemnicy przed rodziną, której to dotyczy. Ze strony służby opieki nad dziećmi pożądanym jest, aby osoby takie występowały jawnie. Nawet jeżeli osoby takie pragną być anonimowe, to służba opieki nad dziećmi ma obowiązek zbadać sprawę w zwykły sposób. Służba opieki nad dziećmi może udzielić anonimowości, ale nie może ona zwolnić osób z obowiązku zeznawania w charakterze świadka kiedy sprawa będzie rozpatrywana przez Komisję ds opieki nad dziećmi i spraw socjalnych, lub w sądach. Należy wówczas podać, kto zgłosił sprawę.

Służby publiczne i pracownicy na przykład szkół, przedszkoli i służb pedagogiczno-psychologicznych, mają samodzielny obowiązek podjęcia prób poprawienia sytuacji jeżeli dziecko znajduje się w trudnym położeniu. Jeżeli władze publiczne podejrzewają, że dziecko jest narażone na poważne zaniedbanie opieki lub jest krzywdzone, mają one obowiązek zgłosić sprawę służbie opieki nad dzieckiem. Pracownicy służb publicznych nie mogą żądać anonimowości.

Zgodnie z prawem również osoby i instytucje posiadające zawodowy obowiązek zachowania tajemnicy, mają w takich przypadkach obowiązek zgłoszenia sprawy służbie opieki nad dziećmi. Dotyczy to na przykład lekarzy, psychologów, higienistek, akuserek itp. Problemy są często poważne kiedy sprawa zostaje zgłoszona do służby opieki nad dziećmi. Zadania będą wówczas polegać głównie na zapobieganiu, aby dziecko nie ucierpiało jeszcze bardziej. W większości spraw byłoby więc korzystne, gdyby kontakt ze służbą opieki nad dziećmi został nawiązany wcześniej.

Jak pracuje służba opieki nad dziećmi?

Kiedy służba opieki nad dziećmi otrzyma meldunek, że istnieje uzasadnione podejrzenie, że opieka nad dzieckiem jest zaniedbywana, ma ona obowiązek jak najdokładniej zbadać sytuację. Najpierw nawiązuje się kontakt z osobą, która zgłosiła sprawę, aby otrzymać bliższe informacje o tym, co spowodowało meldunek do służby opieki nad dziećmi. Czy było to na przykład coś, czego zgłaszający sam doświadczył, czy też było to coś, co usłyszał od innych osób? Czy istnieją konkretne obserwacje, czy też meldunek opiera się na ocenie własnej?

Służba opieki nad dziećmi prosi często o pozwolenie na powołanie się na otrzymane zgłoszenie. Jeżeli zgłaszający wycofuje meldunek, służba opieki nad dziećmi ocenia, czy sprawa pomimo to powinna być monitorowana. Jeżeli służba opieki nad dziećmi zdecyduje się zająć się sprawą, wzywa ona często rodziców na rozmowę w biurze, albo wysyła zawiadomienie o wizycie w domu. Jeżeli dzieci są małe, rozmawia się z rodzicami na osobności. Jeżeli sprawa dotyczy dzieci większych i młodzieży, uczestniczą one najczęściej w rozmowie.

Rodzice zostaną poinformowani o meldunku i będą ewentualnie mogli go przeczytać. Następnie strony rozmawiają o jego treści. Służba opieki nad dziećmi informuje, że skontaktuje się z innymi instytucjami znającymi dziecko, jak na przykład przychodnią dla matki i dziecka, przedszkolem, szkołą, służbą pedagogiczno-psychologiczną itp. Rodzice zostaną również poinformowani o swoich uprawnieniach, na przykład o tym, że mają prawo do wglądu w raport dotyczący ich sprawy.

Kiedy służba opieki nad dziećmi powinna interweniować?

W Norwegii opieka nad dziećmi i ich wychowanie są prawem i obowiązkiem rodziców. Pod pojęciem dzieci rozumiemy osoby w wieku poniżej 18 lat. Jeżeli organ publiczny ma ingerować w taką relację, musi on mieć do tego ustawowy tytuł prawny. Ustawa o służbie opieki nad dziećmi i ustawa o zasadach administracji publicznej zawierają najważniejsze przepisy na ten temat. Wszystkie przepisy tego rodzaju należy stosować w połączeniu z dużą dozą zdrowego rozsądku.

Służba opieki nad dziećmi ma obowiązek interweniować kiedy:

- Z powodu warunków w domu rodzinnym lub z innych powodów dziecko ma szczególną potrzebę działań wspierających.

- Codzienna opieka otrzymywana przez dziecko odznacza się poważnymi brakami lub istnieją poważne braki w kontakcie osobistym lub bezpieczeństwie, jakich dziecko potrzebuje zgodnie ze swoim wiekiem i stopniem rozwoju.
- Rodzice nie dbają o to, aby potrzeby dziecka chorego, niepełnosprawnego lub potrzebującego specjalnej pomocy, zostały pokryte, zwłaszcza w zakresie leczenia i kształcenia.
- Dziecko jest krzywdzone lub narażone na inne poważne naruszenie godności osobistej w domu.
- Jest wysoce prawdopodobne, że zdrowie lub rozwój dziecka mogą poważnie ucierpieć ponieważ rodzice nie są w stanie wziąć dostatecznej odpowiedzialności za dziecko.
- Dziecko wykazuje poważne zaburzenia zachowania:
  - *poprzez trwającą lub powtarzającą się działalność kryminalną*
  - *poprzez długotrwałe nadużycie środków odurzających lub w inny sposób.*

Jeżeli służba opieki nad dziećmi dowie się o takich okolicznościach, ma ona obowiązek natychmiast przeprowadzić bliższe badania.

Dla dobra dziecka

Nadrzędną zasadą w pracy służby opieki nad dziećmi jest, że zastosowane działania mają służyć dobru dziecka. Jeżeli dzieci i rodzice mają sprzeczne interesy, to wzgląd na dziecko jest decydujący. Zasada ta leży u podstaw ustawy o służbie opieki nad dziećmi. Służba opieki nad dziećmi musi jednak spróbować wpłynąć na rodziców, aby współpracowali oni odnośnie planowanych działań.

Działania zapobiegawcze

Najlepszą rzeczą dla dziecka jest z reguły dorastanie we własnym domu rodzinnym. Służba opieki nad dziećmi musi zawsze najpierw rozważyć, czy możliwe jest udzielenie rodzinie pomocy celem lepszego funkcjonowania, poprzez zastosowanie działań zapobiegawczych. Działania zapobiegawcze mogą polegać na:

- Poradach i wskazówkach dla rodziny, na przykład poprzez mianowanie kuratora
- Pomocy finansowej dla dziecka, tak aby dziecko mogło uczestniczyć w zajęciach w czasie wolnym itp.
- Odciążenie rodziny poprzez przyznanie pomocy domowej, miejsca w przedszkolu, świetlicy szkolnej itp.
- Mianowanie opiekuna społecznego
- Dom odwiedzin

Inne działania/metody przyjmują za punkt wyjścia, że pomoc dla dziecka lub młodego człowieka w większym stopniu ma być świadczona ze wsparciem i z aktywnym uczestnictwem rodziców. Może to mieć formę uczestnictwa w grupach dla matek lub w grupach wzajemnej pomocy, stosowania metody Marte-Meo w rodzinie, opiekuna

społecznego pracującego w ramach programu "Home-Start", narady rodzinne lub intensywne poradnictwo rodzinne.

W szczególnych przypadkach może zachodzić potrzeba przeprowadzenia działań bez zgody rodziców.

Umieszczenie poza domem

Przejęcie opieki nad dzieckiem ma miejsce tylko w specjalnych przypadkach. Przejęcie opieki jest krokiem bardzo poważnym zarówno w stosunku do dziecka, jak i rodziców. Muszą więc istnieć ważne powody zanim takie decyzje zostaną podjęte.

Dopiero wtedy, gdy działania zapobiegawcze w domu nie przyniosą pożądanego skutku, może być aktualne umieszczenie dzieci poza domem rodzinnym. Może to nastąpić za zgodą rodziców, lub bez ich zgody. Jeżeli zachodzi podejrzenie, że ma miejsce poważne zaniedbywanie opieki lub krzywdzenie dziecka, można jednak zabrać dziecko od razu. Stanowi to jednak wyjątek, natomiast zasadą główną jest, że należy najpierw spróbować innych działań we współpracy z rodzicami.

Jeżeli służba opieki nad dziećmi i rodzice są zgodni co do tego, że należy umieścić dziecko poza domem na pewien czas, może to zostać przeprowadzone bez formalnego przejęcia opieki nad dzieckiem przez służbę opieki nad dziećmi.

Sprawa o przejęcie opieki musi być przygotowana przez gminną służbę opieki nad dziećmi, a decyzja w takiej sprawie wydawana jest przez niezależną państwową komisję ds. opieki nad dziećmi i spraw socjalnych. Komisja taka składa się z 5 członków pod przewodnictwem prawnika. Rodzice mają wówczas prawo do obecności podczas rozpatrywania sprawy, ale nie podczas samej narady i głosowania.

W przypadku przejmowania opieki nad dzieckiem, zostanie rozważona kwestia, czy dziecko powinno być umieszczone w domu zastępczym, czy też w domu dziecka lub w instytucji dla młodzieży. W przypadku krótszego pobytu, kiedy służba opieki nad dziećmi liczy się z tym, że dziecko wkrótce powróci do swojej własnej rodziny, wybiera się często umieszczenie w instytucji.

Jeżeli jest mowa o dłuższym pobycie, wybiera się z reguły dom zastępczy, ponieważ jest to najbardziej zbliżone do zwykłej rodziny. Kiedy umieszczenie w domu zastępczym jest konsekwencją decyzji o przejęciu opieki, ustawa o służbie opieki nad dziećmi postanawia, że dom zastępczy powinien zostać wybrany z uwzględnieniem osobowości dziecka i jego potrzeb w zakresie opieki i nauki w stabilnym środowisku. Oznacza to, że dziecko powinno zostać umieszczone w środowisku, w którym dziecko będzie mogło zachować i rozwijać swoją tożsamość, na przykład odnośnie przynależności etnicznej i religii.

Jeżeli kontakt z rodzicami może być szkodliwy dla dziecka, to komisja może również postanowić, że adres dziecka może być utrzymywany w tajemnicy przed rodzicami.

Kiedy dziecko wykazało poważne zaburzenia zachowania, komisja może zdecydować, że należy umieścić dziecko w instytucji celem leczenia. Takie umieszczenie może być dokonane za zgodą, lub bez zgody dziecka lub rodziców.

Jeżeli służy to dobru dziecka, otwarto również możliwość odebrania rodzicom odpowiedzialności za dziecko i niektórych przypadkach.

Uprawnienia stron – prawo do wniesienia odwołania

Od wszystkich decyzji podjętych przez służbę opieki nad dziećmi można wnieść odwołanie do fylkesmannen (gubernatora prowincji). Dotyczy to przede wszystkim decyzji o działaniach wspierających (działaniach zapobiegawczych). Zgodnie z ustawą o zasadach administracji publicznej, termin wniesienia odwołania od decyzji służby opieki nad dziećmi, wynosi 3 tygodnie. Decyzję podjętą przez komisję (na przykład dotyczącą przejęcia opieki) można zaskarżyć do sądu rejonowego, celem sądowego rozstrzygnięcia sprawy. Termin wniesienia sprawy do sądu wynosi 2 miesiące.

Strony sprawy mają prawo do wniesienia odwołania i do wniesienia sprawy do sądu. Dotyczy to przede wszystkim rodziców dziecka, kiedy uczestniczą oni w wykonywaniu władzy i odpowiedzialności rodzicielskiej w stosunku do dziecka. Samo dziecko jest również stroną w sprawie jeżeli dziecko ukończyło 15 lat i rozumie ono, czego sprawa dotyczy. Również kiedy dziecko jest w wieku poniżej 15 lat, komisja może w szczególnych przypadkach udzielić dziecku uprawnień jako strony. Jeżeli sprawa dotyczy działań wspierających w stosunku do dziecka z zaburzeniami zachowania, to dziecko jest uważane za stronę sprawy niezależnie od wieku.

Pomimo, że dziecko nie jest stroną w sprawie, należy dziecko informować i naradzać się z nim, kiedy stopień rozwoju dziecka, jego dojrzałość i rodzaj sprawy czynią to pożądanym. Kiedy dziecko ukończyło 12 lat, będzie ono zawsze mogło wypowiedzieć się w sprawie, zanim zostanie podjęta decyzja o umieszczeniu w domu zastępczym, instytucji lub późniejszym przeniesiu w inne miejsce.

Adwokat może reprezentować osoby będące stronami sprawy. Skarb państwa pokrywa koszty adwokata w sprawach rozpatrywanych przez komisję i ewentualnie w związku z późniejszym sądowym rozpatrywaniem takich spraw.